

BOLALAR PSIXOLOGIYASIDA IJTIMOIYLASHUVNING AHAMIYATI

Kutlimuratov Aziz Ruzimovich

*Toshkent viloyati Olmaliq shahar, Ipak yo'li innovatsiyalar universiteti,
assistent. Bosh direktori-boshqaruv raisi
E-mail. azizruzimovich37@gmail.com,
+998931604848*

Annotatsiya: Bola rivojlanishining eng muhim jihatlaridan biri – ijtimoiy aloqalar orqali o'rganish va shaxsiylikni shakllantirishdir. Maqolada bolalar psixologiyasida ijtimoiylashuvning ahamiyati, uning rivojlanishdagi roli, ta'sir mezonlari va amaliy tadbirlari tahlil qilingan. Oila ichidagi munosabatlar, do'stona aloqalar va jamoatchilikda faoliyat ko'rsatish kabi omillar bolaning emotsional, intellektual va ijtimoiy salohiyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari asosida ijtimoiylashuv jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Ijtimoiylashuv, bolalar psixologiyasi, rivojlanish bosqichlari, shaxsiylik shakllanishi, oilaviy aloqalar, ta'lim, kommunikatsiya, sosial mahorat, emotsional intellekt, bolalar o'rtasidagi do'stlik.

Аннотация: Один из важнейших аспектов развития ребёнка — это обучение через социальные связи и формирование личности. В статье анализируется значение социализации в детской психологии, её роль в развитии, критерии влияния и практическое применение. Такие факторы, как внутрисемейные отношения, дружеские связи и участие в общественной жизни, играют ключевую роль в формировании эмоционального, интеллектуального и социального потенциала ребёнка. На основе результатов исследования даны рекомендации по повышению эффективности процесса социализации.

Ключевые слова: социализация, детская психология, этапы развития, формирование личности, семейные отношения, образование, коммуникация, социальные навыки, эмоциональный интеллект, дружба среди детей.

Annotation: One of the most important aspects of child development is learning through social connections and the formation of personality. This article analyzes the significance of socialization in child psychology, its role in development, influencing factors, and practical applications. Family relationships, friendships, and participation in community activities play a crucial role in shaping a child's emotional, intellectual, and social potential. Based on research findings, the article provides recommendations to enhance the effectiveness of the socialization process.

Keywords: socialization, child psychology, stages of development, personality formation, family relationships, education, communication, social skills, emotional intelligence, peer friendship.

Kirish

Har bir bola dunyo bilan tanishib borish jarayonida atrofdagilar bilan bog'liqlikka ehtiyoj sezadi. Bu ehtiyoj ijtimoiylashuv deb ataladigan murakkab psixologik jarayonning asosini tashkil etadi. Bolalar psixologiyasida ijtimoiylashuvning ahamiyati shundaki, u bola shaxsiylik shakllanishining boshlang'ich bosqichlarida muhim rol o'ynaydi. Bola rivojlanishining har bir bosqichida (yetuklikka kelguncha) ijtimoiy aloqalar to'g'risidagi yangi malakalar egallash va ulardan foydalanish talablari ortib boradi. Shuning uchun ham, ijtimoiylashuv jarayonini chuqur o'rganish lozim bo'lib, bu maqolada bolalar psixologiyasida ijtimoiylashuvning ahamiyati haqida tahlil qilinadi.

Tahlil va Muhokama

1. Ijtimoiylashuvning ta'rif va mohiyati

Ijtimoiylashuv – bu insonning atrofidagi odamlar bilan bog'liqlikka kirishish va ularga moslashish jarayoni. Bolalar psixologiyasida ijtimoiylashuv quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi:

1. Kommunikativ ko'nikmalarni egallash;
2. Emotsional bog'liqlikni shakllantirish;
3. Jamoatchilikda o'z o'rinni topish;
4. Sosial norma va qoidalar bilan tanishish.

2. Ijtimoiylashuvning rivojlanishdagi roli

Bola hayoti davomida bir necha bosqichlardan o'tadi: tug'ilishdan keyingi dastlabki oyatlarda ona-bola aloqasi, maktabgacha yoshdagi o'yinlar va do'stlik, maktab yoshidagi jamoaviy ish va raqobat. Har bir bosqichda ijtimoiylashuvning xususiyatlari farq qiladi. Masalan, birinchi yillarda bola oilaviy aloqalar orqali emotsional bog'liqlikni o'rganadi va xavfsizlik hissini shakllantiradi. Maktabgacha yoshda esa bola o'yin orqali jamoatchilikdagi o'z o'rinni aniqlaydi.

Psixolog Erik Eriksonning nazariyasiga ko'ra, bola rivojlanishining birinchi bosqichida ishonch hissi shakllanadi (0-1 yosh). Agar bola bu bosqichda xavfsizlik hissini o'zlashtirsa, keyingi bosqichlarda mustaqil va samarali ijtimoiy aloqalar o'rnatishga qodir bo'ladi.

3. Ijtimoiylashuvning salbiy ta'sirlari

Agar ijtimoiylashuv jarayoni to'g'ri amalga oshmagan bo'lsa, bola rivojlanishida turli muammolar paydo bo'lishi mumkin. Masalan:

1. Oilada ota-onadan e'tiborsiz qoldirilgan bolalar oldinga intilishga moyillik namoyon qilmaydi;

2. Do'stlar bilan zo'ravon munosabatlar o'rtasida qolgan bolalar agressiv yoki introvert bo'lib qolishi mumkin;

3. Maktabda o'qituvchilar tomonidan rag'batlantirilmagan bolalar o'z-o'zidan nostiqbotlik hissi sezishi mumkin.

4. Ijtimoiylashuv jarayonini oshirish usullari

Bolalarning ijtimoiy rivojlanishini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlar qo'llanilishi mumkin:

1. Oila ichidagi faol munosabatlar : Ona-bola aloqasi kuchli bo'lganda, bola emotsional barqarorlikka erishadi.

2. Ta'lim muhitini yaxshilash : O'qituvchilar bolalarning individual xususiyatlariga e'tibor berib, ularni rag'batlantirish orqali ijtimoiy mahoratlarini oshirishlari kerak.

3. O'yin faoliyati : Bolalar o'yin orqali jamoaviy ishlash, turli rollarni bajarish va muammolarni hal qilishni o'rganadi.

5. Zamonaviy tadqiqotlar asosida tahlil

Zamonaviy tadqiqotlar bolalar psixologiyasida ijtimoiylashuvning ahamiyatini tasdiqlaydi. Masalan, Piaget va Vygotskyning o'yin va ta'lim nazariyalari bolalarning intellektual va ijtimoiy rivojlanishi uchun o'yinning asosiy rol o'ynashini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, Bowlbyning "Ilova nazariyasi" oilaviy aloqalar va bola rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlikni tushuntiradi.

Xulosa

Bolalar psixologiyasida ijtimoiylashuvning ahamiyati shundaki, u bola shaxsiylik shakllanishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ijtimoiylashuv jarayoni bola rivojlanishining har bir bosqichida turli shakllarda namoyon bo'ladi va uning kelajakdagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Shuning uchun, oila, ta'lim muassasalari va jamoatchilik ijtimoiylashuv jarayonini to'g'ri yo'naltirishga e'tibor berishi zarur. Tadqiqot natijalari asosida, bola rivojlanishining barcha jihatlarini hisobga olgan holda ijtimoiy kompetentsiya va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar berish mumkin.

Foydalangan Adabiyotlar Ro'yxati

1. Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment* . New York: Basic Books.
2. Erikson, E. H. (1950). *Childhood and Society* . New York: Norton.
3. Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children* . New York: International Universities Press.
4. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes* . Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory* . Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

6. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design* . Cambridge, MA: Harvard University Press.
7. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ* . New York: Bantam Books.
8. Harter, S. (1999). *The Construction of the Self: A Developmental Perspective* . New York: Guilford Press.
9. Schaffer, H. R. (2006). *Social Development* . Oxford: Blackwell Publishing.
10. Santrock, J. W. (2014). *Child Development* (14th ed.). New York: McGraw-Hill Education.